

PASAULIO PAŽINIMO DALYKO PASIEKIMŲ VERTINIMO POŽYMIAI MOKINIAMS, TURINTIEMS SPECIALIŲJŲ UGDYMO SI POREIKIŲ

Angelija Mačiukaitė
Šiaulių universitetas, Lietuva

Roma Rimkevičienė
Šiaulių „Ringuvos“ specialioji mokykla, Lietuva

Santrauka

Dvidešimto amžiaus paskutiniajame dešimtmetyje, vykstant demokratiniam pertvarkymams šalyje, pradėtas mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių (SUP), ugdymas bendrojo ugdymo klasėse. Pedagogams susidarė sunkumų derinant bendrojo ugdymo ir specialiosios mokyklos programas. Pradinio ugdymo bendrųjų programų pritaikymo rekomendacijos (2009) – kokybiškai naujas žingsnis pateikiant ugdymo turinį: sritys įprastai besivystantiems ir turintiems SUP mokiniams sutampa, turinys – prieinamas. Mokiniai, kuriems priskirti vidutiniai ir dideli SUP (dėl nežymaus intelekto sutrikimo), padedant pedagogams, įgyja pagrindinių pasaulio pažinimo žinių, supratimo ir gebėjimų, susidaro vertybines nuostatas. Straipsnyje nušviečiami šių mokinių pasaulio pažinimo dalyko vertinimo požymiai. Parengti vertinimo požymiai reikšmingi atliekant mokinių vertinimą bendrojo ugdymo ir specialiosiose klasėse.

Pagrindiniai žodžiai: pradinis ugdymas, specialieji ugdymosi poreikiai (SUP), pasaulio pažinimo dalykas, ugdymo turinys, vertinimo požymiai.

Įvadas

Dvidešimto amžiaus paskutiniajame dešimtmetyje šalyje, prasidėjus ugdymo reformai, ženkliai pasikeitė pradinio ugdymo mokomųjų dalykų programos, tarp jų pasaulio pažinimas (*Socialinis ir gamtamokslinis ugdymas*, 1992, 1994, 1997, 2003, 2008); atitinkamai buvo parengta programa specialiajai mokyklai. Vykstant demokratiniam pertvarkymams, pradėtas mokinių, turinčių SUP, integravimas į bendrojo ugdymo mokyklas ir inkluzinis (įtraukusis) ugdymas, tačiau derinti bendrojo ugdymo ir specialiosios mokyklos programas bei nagrinėti skirtingas pasaulio pažinimo temas buvo sudėtinga. Mūsų šalyje parengtos *Pradinio ugdymo bendrųjų programų pritaikymo rekomendacijos* (2009) – kokybiškai naujas žingsnis pateikiant ugdymo turinį mokiniams, turintiems SUP, nes sritys įprastai besivystantiems mokiniams ir turintiems SUP sutampa, tačiau nežymų intelekto sutrikimą turintiems mokiniams turinys parinktas – pagrindinis, o vidutinį ir žymų intelekto sutrikimą turintiems – bazinis. Remiantis *Mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, grupių nustatymo ir jų specialiųjų ugdymosi poreikių skirstymo į lygius tvarkos aprašu* (2011), mokiniai, turintys nežymų, vidutinį ir žymų intelekto sutrikimą yra ugdomi pagal individualizuotas programas. *Pradinio ugdymo bendrųjų programų pritaikymo rekomendacijos* (2009) apibrėžia pagrindinį ugdymo turinį mokiniams, turintiems SUP ir įgalina atrinkti ugdymo turinį individualizuotoms programoms.

Socialinio ir gamtamokslinio ugdymo (2009) pritaikymo rekomendacijose 1–2 ir 3–4 klasių mokiniams, kuriems dėl vidutinio ir žymaus intelekto sutrikimo priskirti dideli ar labai dideli SUP, yra pateikti pasiekimų vertinimo požymiai, išskirti du lygiai (žemesnysis

ir aukštesnysis). Tuo tarpu mokiniams, kuriems dėl nežymaus intelekto sutrikimo priskirti vidutiniai ar dideli SUP, vertinimo požymiai nenumatyti. Tikslinga parengti socialinio ir gamtamokslinio ugdymo vertinimo požymius mokiniams, turintiems vidutinių ir didelių SUP.

Vertinimas – konkretus ir vienareikšmis pedagogų ar moksleivių veiklos ir elgesio kokybės laipsnio nustatymas pagal ugdymo tikslus, uždavinius, mokymosi ir darbo normas, nurodo Jovaiša (2007, 326 p.).

Ugdymo ir išsilavinimo kokybei, mokinių savybių ir mokslo pažangumo formaliajam (naudojamos užduotys, patikrinimai, apklausos, testai) ir neformaliajam (gaunamos bendriausios žinios apie mokinį) vertinimui, įvairiais aspektais dėmesio skiria mokslininkai Arends (1998), Charlton (2007), Cohen, Manion, Morrison, Wyse (2010), Gage, Berliner (1994), Gedvilienė, Laužackas, Lileikienė, Mačianskienė, Sabaliauskas, Sajienė, Stasiūnaitienė, Teresevičienė, Tūtlys, (2008), Lamanuskas (2009 a, b), Petty (2006), Sičiūnienė, Budnikienė, Bigelienė, Dijokienė, Karpavičienė, Melnikė, Ščit (2012), Šiaučiukėnienė, Stankevičienė, Čiužas (2011), Šiaučiukėnienė, Visockienė, (2013), Vilkonienė (2007).

Platų spektrą didaktinių priemonių ugdymo (-si) procesui organizuoti ir vertinimo svarbą ugdant mokinius, turinčius SUP, pabrėžia mokslininkai East ir Evans (2008), Galkienė (2005), Gedvilienė, Laužackas, Lileikienė, Mačianskienė, Sabaliauskas, Sajienė, Stasiūnaitienė, Teresevičienė, Tūtlys (2008), Kišonienė, Dudzinskienė (2007), Kauffman, Hallahan (2011), Mitchell (2014), Watkins (2007). Nežymų intelekto sutrikimą turinčių mokinių ugdymas, anot Galkienės (2005, 71 p.), *sieja bendruosius ir individualiuosius tikslus. Diferencijuojamasis veiksnys – akademinis ugdymo turinio lygmuo*. Apibūdinama mokinių, turinčių SUP, pasiekimų ir pažangos vertinimą inkluzinėje aplinkoje, Watkins (2007, 67 p.), teigia, kad *Vertinimas remiasi būdais, kaip mokytojai ar kiti specialistai kaupia ir naudoja informaciją apie mokinio pasiekimų lygį ir / arba jų ugdymosi patirties (akademinės, socialinės) skirtingų sričių tobulėjimą*. Kišonienė, Dudzinskienė (2007), nurodo, kad mokinių žinias ir gebėjimus vertina mokytojas, atsižvelgdamas į tikslus, suformuluotus individualioje ugdymo programoje, o asmeninę pažangą geriausiai parodo neformalusis vertinimas (dalyvauja visi ugdytojai, dirbantys su vaiku).

Pedagoginio pažinimo socialinė paskirtis, anot Bitino (2013, p. 250), *Sudaryti ugdymo realybės sėkmingo funkcionavimo sąlygas*. Pasaulio pažinimo specialiosios didaktikos vienas uždavinių – tirti mokinių pasiekimus. Bruzgelevičienė (2014) nurodo: *Viena iš didaktikos sprendžiamų problemų – konstruoti sprendimus, susijusius su mokymo ir mokymosi procesu. Mokymosi tarpininkas, nuosekliai vadovaudamasis šia mokymo (-si) seka, gali numatyti, kokiame etape ir kokių problemų mokymasis dalyką, gali patirti mokinis, taip pat turi galimybę laiku padėti mokiniui išskylančią problemą įveikti*. Pradinių klasių mokinių gamtamokslinėms žinioms, gebėjimams bei vertybinėms nuostatoms skiria dėmesio Lamanuskas (2003), Motiejūnienė (2009). Pradinio gamtamokslinio ugdymo pasiekimams vertinti yra parengta priemonių Jungtinėje Karalystėje (Huggins-Cooper, 2007a, b).

Mokiniai skirtingi savo gebėjimais, įdedamomis pastangomis ir pomėgiais, todėl įgyjami pasaulio pažinimo dalyko ugdymosi pasiekimai ženkliai skiriasi. Jie, turintys SUP ir ugdomi pagal individualizuotas programas, pageidauja pažinti socialinę aplinką ir gamtą, tačiau tai geba lėčiau nei įprastai besivystantys, o jų pasiekimų individualūs skirtumai taip pat būna ženkliūs. Svarbu, kad mokiniai, turintys SUP, dalyvautų pasaulio pažinimo ugdymo (-si) procese, įgytų gyvenimo įgūdžių, susidarytų vertybines nuostatas, pagal

galimybes pažintų aplinką ir deramai elgtųsi. Reikalinga pozityviai vertinti pasiekimus, pratinti įsivertinti.

Pažinimo tikslu buvo atliekamas neformalus pradinųjų klasių mokinių, turinčių didelių SUP (dėl nežymaus intelekto sutrikimo), ilgalaikis stebėjimas ugdymo (-si) procese ir pasaulio pažinimo ugdymosi rezultatų tyrimas. Atlikti tyrimai taikant standartizuotą pokalbį ir užduotis pagal įvairias pasaulio pažinimo temas. Pasitelkus vertinimui užduotis ne tik žinioms, bet ir supratimui, galima pastebėti akivaizdžius ugdymo (-si) pasiekimus. Kadangi mokomųjų dalykų programos, tarp jų pradinio socialinio ir gamtamokslinio ugdymo, reguliariai atnaujinamos (atitinkamai turėtų būti atnaujintos pritaikymo rekomendacijos), tikslinga pasidalinti patirtimi ugdant didelių SUP turinčius (dėl nežymaus intelekto sutrikimo) mokinius pradinėse klasėse, tiriant jų pasiekimus. Be to, tikslinga numatyti kertinius vertinimo požymius mokiniams, turintiems SUP. Ugdymo turinio pritaikymas ir individualizavimas laiduoja socialinio saugumo įgyvendinimą ugdymo įstaigose.

Tyrimo tikslas – parengti pasaulio pažinimo (socialinio ir gamtamokslinio ugdymo) dalyko pasiekimų vertinimo požymius mokiniams, turintiems vidutinių ir didelių SUP (dėl nežymaus intelekto sutrikimo).

Buvo siekiama:

1. Apibendrinti neformaliojo stebėjimo ir atliktų tyrimų duomenis apie mokinių, turinčių vidutinių ir didelių SUP, pasiekimus : a) 1–2 klasėse; b) 3–4 klasėse.
2. Išryškinti mokinių, turinčių vidutinių ir didelių SUP, pasiekimų vertinimo požymius: du lygiai (žemesnysis ir aukštesnysis).

Mokinių, turinčių vidutinių ir didelių specialiųjų ugdymosi poreikių (dėl nežymaus intelekto sutrikimo), socialinio ir gamtamokslinio ugdymo vertinimo požymiai

Remiantis *Socialinio ir gamtamokslinio pradinio ugdymo bendrosios programos* (2009) struktūra, pažinimo sritimis, siekiniais ir pateiktais mokinių pasiekimų lygių požymiais, mokiniams, turintiems vidutinių ir didelių SUP (dėl nežymaus intelekto sutrikimo), numatyti siekiniai: žinios ir supratimas, bendrieji gebėjimai (problemų sprendimas, praktiniai / veiklos gebėjimai, komunikavimo gebėjimai, mokėjimas mokytis) ir vertybinės nuostatos. Pradinio socialinio ir gamtamokslinio pasiekimų vertinimo požymiai mokiniams, turintiems vidutinių ir didelių SUP (dėl nežymaus intelekto sutrikimo), pateikti koncentrais lentelėse. 1–2 klasių koncentro – 1 lentelėje; 3–4 klasių koncentro – 2 lentelėje.

1 lentelė. Vertinimo požymiai. 1–2 klasės.

Lygiai Pasiiekimų sritis	Žemesnysis	Aukštesnysis
Žinios ir supratimas	<p>Pasako savo vardą, pavardę ir amžių.</p> <p>Mokytojo padedamas įvardina svarbiausius žmogaus poreikius.</p> <p>Mokytojo padedamas aiškina sąvokas <i>šiandien, vakar, rytoj</i>, atpažįsta paros dalis, savaitės dienas, metų laikus.</p> <p>Mokytojo padedamas orientuojasi klasės ir mokyklos patalpose, kieme, atpažįsta perėjus ženklus, šviesoforo reikšmes.</p> <p>Žino namų adresą, miestą, kuriame gyvena.</p> <p>Atpažįsta gyvuosius ir negyvuosius gamtos daiktus. Skiria augalus ir gyvūnus. Mokytojo padedamas atpažįsta medžius ir žoles, žino nors vieną atstovą.</p> <p>Mokytojo padedamas grupuoja pagal nurodytas sąvokas: daržovės, vaisiai, uogos; naminiai gyvūnai, laukiniai gyvūnai; paukščiai, žvėrys ir kt.</p> <p>Vardina (parodo) pagrindines žmogaus kūno dalis.</p> <p>Mokytojo padedamas parodo jutimo organus; aiškina, kaip saugoti savo ir kitų sveikatą, gyvybę.</p> <p>Mokytojo padedamas atpažįsta nagrinėtų temų metu aptartus kai kuriuos daiktus, jų paveikslėlius, keletą sąvokų.</p> <p>Mokytojo padedamas, elementariai atkuria svarbiausią nagrinėtos temos informaciją.</p>	<p>Žino apie save, šeimą ir mokyklą.</p> <p>Įvardina svarbiausius žmogaus poreikius.</p> <p>Žino ir aiškina sąvokas <i>šiandien, vakar, rytoj</i>, vardina (atpažįsta) paros dalis, savaitės dienas, metų laikus.</p> <p>Orientuojasi klasės ir mokyklos patalpose, kieme, atpažįsta perėjus ženklus, šviesoforo reikšmes.</p> <p>Žino namų adresą, tėvų profesijas, miestą, kuriame gyvena, Tėvynę.</p> <p>Vardina (atpažįsta) gyvuosius ir negyvuosius gamtos daiktus, augalus, gyvūnus. Žino (atpažįsta) medžius ir žoles, žino po keletą atstovų. Skiria spygliuočius ir lapuočius. Atpažįsta augalo dalis (lapas, stiebas, šaknis, žiedas). Grupuoja ir pavadina (daržovės, vaisiai, uogos); naminiai gyvūnai, laukiniai gyvūnai; paukščiai, žvėrys ir kt.</p> <p>Vardina pagrindines žmogaus kūno dalis, vardina (parodo) jutimo organus.</p> <p>Mokytojo padedamas aiškina, kaip saugoti savo ir kitų sveikatą, gyvybę.</p> <p>Atpažįsta nagrinėtų temų metu aptartus kai kuriuos daiktus, jų paveikslėlius, elementariai paaiškina keletą pagrindinių nagrinėtos temos sąvokų.</p> <p>Mokytojo padedamas atkuria svarbiausią nagrinėtos temos informaciją.</p>
Problemų sprendimas	<p>Mokytojo padedamas suvokia, kad yra problema.</p> <p>Žodžiais ir veiksmais prašo pedagogo pagalbos. Stengiasi jam išsakyti savo sunkumus (paprastas problemas).</p> <p>Mokytojo padedamas pasirenka paprastą problemos sprendimo būdą.</p>	<p>Geba suvokti, kad yra problema.</p> <p>Žodžiais ir ženklais prašo pedagogo pagalbos. Stengiasi klausti, išsakyti sunkumus (paprastas problemas), bando ieškoti pagalbos. Mokytojo padedamas pasirenka sprendimo būdą ir sprendžia problemą.</p>

Praktiniai / veiklos gebėjimai	Siekia valdyti savo emocijas, kultūringai tenkina fizinius poreikius, mokytojo padedamas laikosi higienos reikalavimų. Geba tinkamai bendrauti ir veikti su kitais. Mokytojo padedamas stebi ir tyrinėja aplinką, rodo susidomėjimą ir atlieka elementarias užduotis.	Valdo savo emocijas, geba kultūringai, mandagiai elgtis, turi elementarių higieninių, socialinių įgūdžių. Laikosi klasės bendrabūvio taisyklių, atsakingai elgiasi. Mokytojo padedamas geba atlikti paprastus stebėjimus ir bandymus, nesudėtingas užduotis.
Komunikavimo gebėjimai	Mokytojo padedamas, supranta paprastą informaciją klausantis, stebint. Geba atsakyti į elementarius klausimus, su pagalba – klausti. Išreiškia savo poreikius. Atpažįsta dažniausiai pasitaikančius ženklus, rodykles.	Supranta paprastą informaciją klausantis, stebint. Geba bendrauti. Atsako į nesudėtingus klausimus apie save ir klausia. Geba išreikšti poreikius žodžiais. Mokytojo padedamas geba perduoti mintis (piešiniu, simboliu, ženklais). Moka naudotis dažniausiais informaciniais ženklais, rodyklėmis.
Mokėjimas mokyti	Sunkiai ir trumpam sutelkia dėmesį; susidūręs su sunkumais, pagalbos neieško. Pritaikytas užduotis atlieka tik mokytojo padedamas.	Mokytojo padedamas sutelkia dėmesį; Susidūręs su sunkumais, bando ieškoti pagalbos. Savarankiškai atlieka pritaikytas užduotis.
Vertybinės nuostatos	Nerodo priešiško kitiems. Žaisdamas ir mokydamasis siekia vykdyti nurodymus laikytis taisyklių, sutarti su kitais. Mokytojo padedamas aiškina teigiamus ir neigiamus poelgius. Rodo pastangas įgyti naujų žinių. Yra nusiteikęs neteršti aplinkos ir saugoti žmogaus sukurtas vertybes.	Yra palankus kitiems. Žaisdamas, mokydamasis vykdo nurodymus, laikosi taisyklių, sutaria su kitais. Skiria ir teisingai aiškina teigiamus ir neigiamus poelgius. Rodo susidomėjimą naujais dalykais gamtoje, žmonių gyvenime, siekia įgyti naujų žinių. Yra nusiteikęs neteršti ir nežaloti gamtos, gerbti ir saugoti žmogaus sukurtas vertybes.

2 lentelė. Vertinimo požymiai. 3–4 klasės.

Lygiai	Žemesnysis	Aukštesnysis
<p>Pasiekimų sritys</p> <p>Žinios ir supratimas</p>	<p>Aiškina pagrindines savo teises ir pareigas: mokytis, bendrauti nekonfliktuojant, atsakingai elgtis. Orientuojasi klasės ir mokyklos aplinkoje bei mokyklos priegose. Žino namų telefoną, miestą ir šalį, kurioje gyvena. Atpažįsta Lietuvos žemėlapi. Žino, kodėl žmogus privalo dirbti. Mokytojo padedamas aiškina, kad daiktai turi vertę, yra perkami. Mokytojo padedamas aiškina sąvokas <i>dabar</i>; <i>anksčiau</i>, <i>vėliau</i>, jas vartoja savo kalboje. Mokytojo padedamas paaiškina, kodėl dieną keičia naktis, o naktį diena. Mokytojo padedamas vardina mėnesius iš eilės, geba priskirti atitinkamam metų laikui. Vardina žmogaus jutimo organus; žino, kaip juos prižiūrėti, saugoti. Žino, koks maistas yra naudingas ir sveikas. Aiškina atsargumo taisykles bendraujant su nepažįstamais, kaip išvengti traumų ir susirgimų. Aiškina, kaip sveikai maitintis ir sveikai gyventi, ilsėtis. Žino (parodo) pagrindines augalo dalis. Pagal mokytojos nurodytas sąvokas grupuoja: <i>medžiai</i>, <i>krūmai</i>, <i>žolės</i>; <i>žvėrys</i>, <i>paukščiai</i>, <i>vabzdžiai</i>, pavadina kelis atstovus. Padedant nurodo (parodo) naminio gyvulio (žvėrelio), paukščio, vabzdžio kūno dalis. Mokytojui padedant aiškina gyvųjų gamtos daiktų požymius, poreikius, pagrindines nagrinėtos temos sąvokas. Mokytojo padedamas išsako nesudėtingą informaciją; piešiniiais, ženklais, judesiais bando pavaizduoti ją</p>	<p>Aiškina pagrindines savo teises ir pareigas: mokytis, bendrauti nekonfliktuojant, išsakyti savo nuomonę, atsakingai elgtis. Žino namų telefoną. Orientuojasi mokyklos priegose. Skiria dešinę ir kairę savo kūno, patalpos, gatvės puses. Geba parodyti Lietuvą, žymiausias vietas ir kaimynines šalis žemėlapyje. Su pagalba aiškina, kad gyvena Europos sąjungoje. Žino, kodėl žmogus privalo dirbti, kad daiktai turi vertę, yra perkami. Aiškina sąvokas <i>dabar</i>; <i>anksčiau</i>, <i>vėliau</i>, jas vartoja savo kalboje. Geba susieti dienos ir nakties kaitą su Žemės judėjimu. Žino mėnesius, geba priskirti metų laikui, rasti atitinkantį paveikslėlį. Žino žmogaus jutimo organus, kaip juos prižiūrėti, saugoti. Geba priskirti pojūčius atitinkamiems organams. Žino atsargumo taisykles bendraujant su nepažįstamais, kaip išvengti traumų ir susirgimų. Žino, kaip sveikai maitintis ir sveikai gyventi, ilsėtis. Žino pagrindines augalo dalis ir jų atliekamas funkcijas. Grupuoja paveikslėlius ir pavadina: <i>medžiai</i>, <i>krūmai</i>, <i>žolės</i>; <i>žvėrys</i>, <i>paukščiai</i>, <i>vabzdžiai</i>. Nurodo naminio gyvulio (žvėrelio), paukščio, vabzdžio kūno dalis. Aiškina gyvųjų gamtos daiktų požymius, poreikius. Aiškina pagrindines nagrinėtos temos sąvokas. Žodžiais išsako nesudėtingą informaciją. Mokytojo padedamas, geba piešiniiais, ženklais, judesiais pavaizduoti nesudėtingą informaciją.</p>
<p>Problemų sprendimas</p>	<p>Geba išsakyti sunkumus mokytojui ir klasės draugams. Priima klasės draugų pagalbą įveikiant sunkumus. Stengiasi rasti išeitį nesudėtingose situacijose. Padedamas, bando geranoriškai spręsti problemas, konfliktus.</p>	<p>Geba išsakyti sunkumus mokytojui ir klasės draugams. Priima klasės draugų pagalbą įveikiant sunkumus. Kartais savarankiškai sprendžia susidariusias problemas. Mokytojo padedamas, stengiasi spręsti problemas, konfliktus.</p>

Praktiniai / veiklos gebėjimai	Mokytojo padedamas, laikosi higienos reikalavimų. Saugiai elgiasi. Skatinamas tvarkingai atlieka užduotis. Atlieka nesudėtingus mokytojo nurodymus, pavedimus. Paragintas dalyvauja bendroje veikloje. Padedamas išsako savo patirtį. Mokytojo padedamas, orientuojasi vadovėlyje, kitoje mokomojoje medžiagoje. Skatinamas tausoja mokymo priemones ir aplinkos daiktus.	Laikosi higienos reikalavimų. Saugiai elgiasi. Stengiasi kruopščiai atlikti užduotis. Atlieka nesudėtingus mokytojo nurodymus, pavedimus. Dalyvauja bendroje veikloje, stengiasi bendradarbiauti su klasės draugais. Geba išsakyti savo patirtį. Mokytojo padedamas, randa reikiamą informaciją vadovėlyje, įvairiuose šaltiniuose. Tausoja mokymo priemones ir aplinkos daiktus.
Komunikavimo gebėjimai	Mokytojo padedamas supranta paprastą informaciją klausydamasis, stebėdamas, skaitydamas. Geba bendrauti, įsiterpti į pokalbį. Mokytojo padedamas geba išsakyti savo nuomonę, mintis.	Geba suprasti ir perduoti nesudėtingą informaciją. Geba bendrauti, mandagiai įsiterpti į pokalbį. Geba išsakyti savo nuomonę, perduoti savo idėjas kitiems.
Mokėjimas mokytis	Patinkančioms veikloms sutelkia dėmesį; susidūręs su sunkumais, bando ieškoti pagalbos. Užduotis atlieka, kai yra kontroliuojamas.	Sutelkia dėmesį užduočiai atlikti. Susidūręs su sunkumais, ieško pagalbos. Atlieka pritaikytas užduotis. Mokytojo padedamas, ieško informacijos vaikų enciklopedijose, internete.
Vertybinės nuostatos	Jaučia atsakomybę už savo poelgius. Padedamas siekia tarpusavio supratimo. Siekia nebūti priešiškas. Stengiasi būti mandagus ir pakantus kitokiai išvaizdai, elgsenai, nuomonei. Mokytojo padedamas, siekia įgyti naujų žinių. Jaučia atsakomybę už savo ir kitų sveikatą, gyvybę. Stengiasi neteršti ir nežaloti gamtos, gerbti ir saugoti žmogaus sukurtas vertybes, kultūrinį paveldą.	Jaučia atsakomybę už savo elgesį, gerbia kitų teises; siekia tarpusavio supratimo. Yra geranoriškas ir atidus, toleruoja kitokią išvaizdą, elgseną, nuomonę. Rūpinasi kitais. Stengiasi laikytis duoto žodžio. Deda pastangas įgyti naujų žinių. Jaučia poreikį sveikai gyventi, saugoti savo ir kitų sveikatą, gyvybę. Yra nusiteikęs neteršti ir nežaloti gamtos, gerbti ir saugoti žmogaus sukurtas vertybes, kultūrinį paveldą.

Apibendrinimas

Socialinio ir gamtamokslinio ugdymo pasiekimų vertinimas – svarbi ugdymo (-si) proceso dalis įprastai besivystantiems ir turintiems specialiųjų ugdymosi poreikių. Informuotumas apie mokinių pasiekimus įgalina sėkmingiau pasirengti pasaulio pažinimo ugdymo (-si) procesui bendrojo ugdymo ir specialiojoje ugdymo įstaigoje. Pasaulio pažinimo dalyko vertinimo požymiai mokiniams, turintiems vidutinių ir didelių specialiųjų ugdymosi poreikių (dėl nežymaus intelekto sutrikimo) gali būti panaudoti atnaujinant pradinio ugdymo bendrųjų programų pritaikymo rekomendacijas. Aprašyti vertinimo požymiai gali būti pritaikyti rengiant individualizuotas programas specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems (dėl nežymaus intelekto sutrikimo) mokiniams, padėti pozityviai sustiprinti mokinį, vertinti net mažiausią pažangą, planuoti ugdymo (-si) procesą.

Literatūra

- Arends, R. I. (1998). *Mokomės mokyti* [Learning to teach]. Vilnius: „Margi raštai“.
- Bitinas, B. (2013). *Ugdymo filosofija. Rinkiniai edukologiniai raštai* [Philosophy of Education]. T. 1. Vilnius: Enciklopedija.
- Bruzgelevičienė, R. (2014). Ugdymo paradigma – didaktikos idėjų pamatas [The educational paradigm - the foundation of the didactic ideas]. Kn. R. Bruzgelevičienė (Sud.). *Ugdymo paradigmų iššūkiai didaktikai*. Vilnius LEU leidykla, p. 26–107.
- Charlton, Beth Critchley (2007). *Neformaliojo vertinimo strategijos: kaip formuluoti klausimus, stebėti mokinius ir planuoti pamokas, kad jos skatintų tinkamai suvokti tekstą* [Informal assessment strategies: Asking questions, observing students and planing lessons that promote successful interaction with text]. Vilnius: „Tyto alba“.
- Cohen, L., Manion, L., Morrison, K., Wyse, D. (2010). *A guide to teaching practice*. London and New York.
- East, V., Evans, L. (2008). *Vienu žvilgsniu. Vaiko specialiųjų ugdymosi poreikių tenkinimo vadovas* [One look. Guide for meeting the child's special educational needs]. Vilnius.
- Gage, N. L., Berliner, D. C. (1994). *Pedagoginė psichologija* [Educational psychology]. Vilnius: „Alna litera“.
- Galkienė, A. (2005). *Heterogeninių grupių didaktika: specialieji poreikiai bendrojo lavinimo mokykloje* [Didactics of heterogeneous groups: special needs at general education school]. Šiauliai.
- Gedvilienė, G., Laužackas, R., Lileikienė, T., Mačianskienė, N., Sabaliauskas, T., Sajienė, I., Stasiūnaitienė, E. Teresevičienė, M., Tūtlys, V. (2008). *Ko reikia šiuolaikiniam mokytojui. Aktualus mokytojų kvalifikacijos tobulinimo turinys. Mokomoji knyga mokytojams* [What needs a modern teacher. Current content for teacher skills improvement]. Vilnius.
- Huggins-Cooper, Lynn (2007a). *Success workbook KS1. Science SATs*. London.
- Huggins-Cooper, Lynn (2007b). *Success workbook KS2. Science SATs*. London.
- Jovaiša, L. (2007). *Enciklopedinis edukologijos žodynas* [Encyclopaedic educational dictionary]. Vilnius: Gimtasis žodis.
- Kišonienė, R., Dudzinskienė, R. (2007). *Mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, ugdymo turinio individualizavimas* [Personalization of content for learners with special educational needs]. Vilnius.
- Lamanauskas, V. (2003). *Natural science education in contemporary school*. Šiauliai: Šiauliai University Press.
- Lamanauskas, V. (2009 a). Nuo kokybės valdymo prie valdymo kokybės: sisteminis požiūris [From quality management to managing quality: Systemic approach]. *Švietimas: politika, vadyba, kokybė / Education Policy, Management and Quality, 1* (1), 4–7.
- Lamanauskas, V. (2009b). Keletas štrichų kokybės vadybos klausimu [Some features about the issues of quality management]. *Švietimas: politika, vadyba, kokybė / Education Policy, Management and Quality, 2* (2), 4–7.
- Mitchell, D. (2014). *What really works in special and inclusive education. Using evidence-based teaching strategies*. London, New York.
- Mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, grupių nustatymo ir jų specialiųjų ugdymosi poreikių skirstymo į lygius tvarkos aprašas* (2011). Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro, Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro ir Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2011 m. liepos 13 d. įsakymas Nr. V-1265/V-685/AI-317.
- Motiejūnienė, E. (2009). Kodėl ugdymo diferencijavimas ir individualizavimas aktuali problema šiandien [Why is education differentiation and personalization a topical issue today]. *Šoktonas, 3*, 2–3.

- Petty, Geoff (2006). *Šiuolaikinis mokymas. Praktinis vadovas* [Teaching today: A practical guide]. Vilnius.
- Pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrosios programos* (2009). Vilnius.
- Pradinio ugdymo bendrųjų programų pritaikymo rekomendacijos mokinių kalbiniam, matematiniam ir socialiniam bei gamtamoksliniam ugdymui* (2009). Vilnius.
- Sičiūnienė, V., Budnikienė, R., Bigelienė, D., Dijokienė, E., Karpavičienė, R., Melnikė, E., Ščit, O. (2012). *Mokėjimo mokytis kompetencijos vertinimas*. Vilnius: Ugdymo plėtotės centras.
- Socialinis ir gamtamokslinis ugdymas: pradinio ugdymo bendroji programa (2009). *Pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrosios programos*. Vilnius, p. 211–255.
- Socialinis ir gamtamokslinis ugdymas (2009). *Pradinio ugdymo bendrųjų programų pritaikymo rekomendacijos mokinių kalbiniam, matematiniam ir socialiniam bei gamtamoksliniam ugdymui*. Vilnius, p. 80–102.
- Šiaučiukėnienė, L., Stankevičienė, N., Čiužas, R. (2011). *Didaktikos teorija ir praktika* [Didactic theory and practice]. Kaunas: Technologija.
- Šiaučiukėnienė, L., Visockienė O. (2013). *Mokymo diferencijavimas edukacinės kaitos paradigmoje: Mokslo monografija* [Teaching differentiation in the paradigm of educational change]. Vilnius.
- Vilkonienė, M. (2007). *Bendrojo išsilavinimo kokybė: samprata, problematika, praktika* [Quality of general education: Concept, problems, practice]. Vilnius.
- Watkins, A. (red.) (2007). *Mokinių specialiųjų poreikių, pasiekimų ir pažangos vertinimas inkliuzinėje aplinkoje: pagrindiniai politikos ir praktikos klausimai*. Odense, Danija: Europos specialiojo ugdymo plėtros agentūra.

Summary

EVALUATION FEATURES FOR ACHIEVEMENTS IN THE SUBJECT WORLD STUDY FOR STUDENTS WITH SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS

Angelija Mačiukaitė

Šiauliai University, Lithuania

Roma Rimkevičienė

Šiauliai Ringuva Special School, Lithuania

In the last decade of the 20th c. in the course of democratic reorganisation in the country, students with special educational needs (SEN) started to be educated in mainstream classrooms. Teachers met with difficulties in adjusting special school and mainstream school curricula. Recommendations for Adaptation of the Content of Education (2009) was a qualitatively new step in presenting the content of education: the areas for students with and without SEN coincide, and the content is accessible. Students with moderate and severe SEN (due to the mild learning difficulties), with teachers' support can acquire basic knowledge, understanding and skills in world study, and form their value attitudes. The article focuses on the features of evaluation of the subject World Study for these students. The suggested evaluation features are relevant in evaluating students in both mainstream and special classes.

Keywords: primary education, special educational needs (SEN), the subject World Study, content of education, evaluation features.

Received 10 November 2017; Accepted 20 December 2017

Angelija Mačiukaitė

PhD, Associate Professor, University of Šiauliai, 25 P.Višinskio Street, LT -76351 Šiauliai, Lithuania.

E-mail: angelija.maciukaite@su.lt

Website: <http://su.lt/umsgf>

Roma Rimkevičienė

Senior Teacher, *Ringuva* Special School, 76 Žaliūkių Street, LT - 78142 Šiauliai, Lithuania.

E-mail: r.rimkeviciene@gmail.com

Website: <http://ringuvos-sm.siauliai.lm.lt>